

Fecr Yayınları: 557

ELVAN ÇELEBİ VE TASAVVUF ANLAYIŞI

Dr. Muhammed KOÇ

© FCR YAYIN REKLAM BİLGİSAYAR SAN. ve TİC. LTD. ŞTİ.
(Sertifika no: 13178)

Mizanpaj ve Kapak
FCR

Baskı ve Cilt
VADİ GRAFİK TASARIM VE REKLAMCILIK LTD. ŞTİ.
İvedik Org. San. 1420. Cad. No: 58/1
Yenimahalle/ANKARA • Tel: (0312) 395 85 71
(Sertifika No: 47479)

1. Baskı: Ağustos 2022

ISBN: 978-625-8304-05-3

FCR YAYIN REKLAM BİLGİSAYAR SANAYİ ve TİC. LTD. ŞTİ.
Hacı Bayram Mah. Boyacılar Sk. No: 14/1
Ulus-Altındağ/ANKARA • Tel: (0312) 310 08 60
Web: www.fcr.com.tr • e-mail: fcr@fcr.com.tr

ELVAN ÇELEBİ
VE
TASAVVUF ANLAYIŞI

Dr. Muhammed KOÇ

Ankara 2022

Dr. Muhammed KOÇ

1983 yılında Kırgızistan'ın Oş şehrinde doğdu. İlk okulu 1993, orta okulu 1997 ve liseyi 2001 yılında Oş şehrinde tamamladı. 2001 yılı Oş Devlet Üniversitesi Türkiye Diyanet Vakfına bağlı İlahiyat Fakültesini kazandı ve 2006 yılında mezun oldu. 2007-2010 yılları arası yüksek lisans eğitimini Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Temel İslam Bilimleri (Tasavvuf) Anabilim Dalında tamamladı. 2011-2021 yılları arasında aynı Anabilim Dalında *“Elvan Çelebi'nin Hayatı, Eserleri ve Tasavvuf Anlayışı”* başlıklı teziyle doktora eğitimini tamamladı.

Özbekçe, Kırgızca, Arapça, Rusça ve İngilizce bilmekte olup dört çocuk babasıdır.

İÇİNDEKİLER

KISALTMALAR -----	7
ÖN SÖZ -----	9
GİRİŞ -----	11
1. XIII ve XIV. Yüzyıllarda Anadolu'da Siyasi Durum -----	11
2. XIII. Yüzyılda Anadolu'da İctimai ve İktisadi Durum-----	14
3. XIII. Yüzyılda Anadolu'da İlmî ve Kültürel Hayat-----	20
4. XIII ve XIV. Yüzyıllarda Anadolu'da Tasavvufî Hayat -----	25

BİRİNCİ BÖLÜM

ELVAN ÇELEBİ'NİN HAYATI VE TAHSİLİ

1. Elvan Çelebi'nin Hayatı ve Doğumu-----	31
2. Çocukluğu ve Gençliği-----	32
3. Tahsili -----	33
4. Çorum'un Mecitözü Beldesine Gelişi -----	35
5. Külliyesi, Camisi ve Zaviyesi-----	37
6. Elvan Çelebi Beldesi-----	42
7. Elvan Çelebi'nin Manevi ve Tasavvufî Yönü-----	44
8. Ailesi ve Tesirleri-----	47
8.1. Babası -----	47
8.2. Çocukları -----	51
9. Vefatı ve Türbesi-----	52
10. Âşık Paşa ve Elvan Çelebi'nin Mensup Olduğu Vefai Tarikatı-----	55
11. Vefaiye Tarikatının Uzantısı ve Yayılması-----	58
12. Anadolu'da Vefaiye Tarikatı-----	59
13. Şeyh Edebâli ve Geyikli Baba'nın Vefaiye Tarikatına Mensubiyeti-----	61
14. Vefaiye Tarikatının Zayıflaması -----	63
15. Vefaiye Tarikatının Doğduğu Yer ve Dayandığı Silsile-----	64

İKİNCİ BÖLÜM

ELVAN ÇELEBİ'NİN MENAKIBU'L-KUDSİYYE ADLI ESERİ

1. Menakıb Kelimesinin Anlamı ve Tanımı-----	71
2. Menakıbın Tasavvuf İlmindeki Yeri-----	72
3. <i>Menakıbu'l-Kudsıyye</i> 'nin Bulunuşu ve Tanıtımı -----	78
4. <i>Menakıbu'l-Kudsıyye</i> Çalışmaları -----	82
5. <i>Menakıbu'l-Kudsıyye</i> 'nin Özellikleri-----	83

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
ELVAN ÇELEBİ'NİN TASAVVUFİ GÖRÜŞLERİ

1. Nübüvvet ve Velayet Makamları -----	87
1.1. Allah ve Resülü'ne İtaat -----	87
1.2. Hz. Peygamber'e Saygı ve Sevgi-----	96
1.3. Evliya ve Enbiya (Veli ve Nübüvvet)-----	102
1.4. İlahi Aşk -----	107
2. Seyr-i Sülûk ile İlgili Kavramlar -----	113
2.1. Tevhit -----	113
2.2. Tasavvuf ve Tarikat -----	120
2.3. Şeyh ve Mürit -----	127
2.4. Derviş -----	134
2.5. Kâmil İnsan -----	135
2.6. Zikir -----	139
3. Tasavvufi Kavramalar -----	147
3.1. Züht -----	147
3.2. Sohbet -----	151
3.3. Halvet -----	154
3.4. Gayb -----	159
3.5. Teslimiyet -----	163
4. Marifet ve Bilgi Kavramları -----	165
4.1. Marifet -----	165
4.2. Ulûhiyet ve Ubudiyet-----	170
4.3. Nefis-----	175
4.4. Hikmet-----	181
5. Saliki Kemale Erdirici Vasıflar -----	185
5.1. Hamd ve Şükür-----	185
5.2. Kulluk ve İbadet -----	191
5.3. Zahir ve Bâtın-----	197
5.4. İman ve Sadakat -----	202
5.5. Bela ve İmtihan -----	210
5.6. Dua -----	213
6. Yaratılış ve Varlıkla İlgili Kavramlar -----	219
6.1. İnsanın ve Evrenin Yaratılışı-----	219
6.2. Kaza ve Kader-----	226
SONUÇ -----	237
BİBLİYOGRAFYA -----	241

KISALTMALAR

age.	: Adı geçen eser
agm.	: Adı geçen makale
as	: Aleyhisselam
b.	: İbn, bin
bk.	: Bakınız
C	: cilt
cc	: Celle Celaluh
DİA	: Diyanet İslam Ansiklopedisi
ev.	: Çeviren
h.	: Hicri
haz.	: Hazırlayan
Hız.	: Hazreti
Ktp.	: Kütüphanesi
m	: Miladi
MÖ	: Milattan önce
MS	: Milattan sonra
No.	: Numara
s.	: Sayfa
Sad.	: Sadeleştiren
sav	: Sallallahu Aleyhi ve Sellem
ss.	: Sayfalar arası
ty.	: Tarih yok
ter.	: Tercüme
Yay.	: Yayınlar
yy.	: Yüzyıl
ö.	: Ölümü

ÖN SÖZ

Rahman ve Rahim olan Allah'ın ismiyle...

İnsanoğluna kendi ruhundan üflediği tefekkür derinliği lütfetmiş olan Cenab-ı Hakk'a sonsuz hamdusenalar olsun.

Tasavvuf ilmi İslam'ın özü, ruhani ve manevi yönüdür. Tasavvuf, dinî ilimlerin ve irfan ağacının meyve yönünde dallarından biri olarak bilinmektedir. Mevcut yönleriyle her bir insanı muhatap alan tasavvuf bir taraftan ekonomik ve toplumsal refah yönündeki rehabet ve gevşeklikleri aza indirerek zindelikleri devam ettirmiş diğer taraftan istila, işgal ve zulüm gibi zor zamanların kargaşa ve bunalımların içinde parçalanmış kalplere ulvi pencereler açmıştır. Bu yüzden Peygamberimiz (sav) her kesimden insanın kemale ermesi için mücadele etmiştir. Bu açıdan bakıldığında insanların hidayetine vesile olabilmesinde İslam'ın doğru bir şekilde yaşanması önem taşımaktadır.

İslam'ın doğru anlaşılmasında gayret sarf eden isimlerden biri de Elvan Çelebi'dir. Bu sebeple araştırmamızın konusu olan, XIII ve XIV. asırlarda yaşamış mutasavvıf Elvan Çelebi'nin hayatı, eserleri ve tasavvufi görüşleri hakkında malumat vermeye çalışacağız.

Elvan Çelebi XIII. yüzyılın önemli şahsiyetlerinden biridir. O dönemde Osmanlı Devleti yeni kurulmuş olup devletin kültürel, siyasi ve ilmî yönlerinin kuvvetlendirilmesine ihtiyaç duyulmaktaydı. Devletin bünyesinde birçok kurum henüz şekillenme safhasındaydı. Osmanlı Devleti'nin kuruluşundan önce de Anadolu'da hüküm süren Selçuklular askerî teşkilata önem verdiği kadar, geldikleri yerleri yurt edinebilmek için oradaki Müslüman nüfusunun çoğalmasının yollarını da aramışlardır. Bu bağlamda

halkı irşat ederek gönüller fetheden Horasan erenlerinin çalışma ve gayretlerini destekleyerek onların tekke ve zaviye kurmalarına yardımcı olmuşlardır. Böyle bir dönemde yaşamış olan Elvan Çelebi yapmış olduğu irşat faaliyetleri ile dönemin önemli şahsiyetlerinden biri olmuştur. Yaşadığı devrin hem devlet erkânının hem de halkın gönlünü kazanmaya başarmıştır.

Çalışmamızda Elvan Çelebi'nin kaleme aldığı menakıpname-sini merkeze alarak Çelebi'nin tasavvufi görüşleri ve onun hakkındaki rivayetleri incelemeye çalıştık. Böyle bir şahsiyeti incelememizin amacı ise gerçek bir sufinin ve tasavvuf ehlinin yaşantısını ortaya çıkarmaya çalışmaktır.

Çalışmamız üç ana bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde Elvan Çelebi'nin hayatı, tahsili ve mensubiyeti bilinen tarikatı hakkındaki konuları ele aldık. İkinci bölümde menakıp kelimesinin anlamı ve tanımıyla birlikte *Menakıbu'l-Kudsıyye* adlı eserin özellikleri hakkında bilgi vermeye gayret ettik. Üçüncü bölümde ise Elvan Çelebi'nin tasavvuf ve tasavvuf ile ilgili kavramlar hakkındaki görüşlerini bilgi ve yorumlarla izah etmeye çalıştık. Bu araştırmanın ortaya çıkmasında değerli zamanını bizlere ayırarak yardım ve desteğini esirgemeyen danışman hocam Prof. Dr. Mustafa Aşkar'a, engin tecrübe ve tavsiyeleriyle yol gösteren hocalarım Prof. Dr. Ethem Cebecioğlu ve Prof. Dr. Vahit Göktaş'a şükranlarımı sunarım.

Çalışmak ve gayret bizden, başarı ve muvaffakiyet ise Allah'tandır.

Muhammed KOÇ